

ANNA ZATORA
Uniwersytet Łódzki
Wydział Filologiczny, Instytut Kultury Współczesnej, Katedra Teorii Literatury
e-mail: anna.zatora@lib.uni.lodz.pl
ORCID 0000-0003-4597-5568

ROLA BIBLIOTEKARZY W DZIAŁANIACH UCZELNI ZWIĄZANYCH Z PROBLEMEM NIEETYCZNYCH PRAKTYK PUBLIKACYJNYCH, NA PRZYKŁADZIE ROZWIĄZAŃ ZASTOSOWANYCH W UNIWERSYTECIE ŁÓDZKIM (CASE STUDY)

Anna Zatora, dr, zawodowo związana z Katedrą Teorii Literatury Uniwersytetu Łódzkiego i czasopismem naukowym „Zagadnienia Rodzajów Literackich” oraz Biblioteką Uniwersytetu Łódzkiego. Absolwentka studiów filologicznych i kulturoznawczych, w 2021 r. uzyskała tytuł doktora w dyscyplinie literaturoznawstwo. W 2022 r. opublikowała książkę: *Saga rodzinna w literaturze polskiej XXI wieku. Konwencja czy kontestacja?* (<http://hdl.handle.net/11089/50009>). Zajmuje się badaniem tekstów kultury, administrowaniem repozytorium instytucjonalnym i obserwowaniem rozwoju idei otwartej nauki w Polsce.

SŁOWA KLUCZOWE: Drapieżne czasopisma. Drapieżni wydawcy. Nieetyczne praktyki publikacyjne. Czasopisma naukowe. Uniwersytet Łódzki.

ABSTRAKT: Teza/cel artykułu – Rozwój komunikacji naukowej i publikowania *open access* implikuje rozwój modeli biznesowych przyjmowanych przez wydawców, również agresywnych i nieetycznych praktyk publikacyjnych. Zmiany w systemie ewaluacji polskiej nauki wiążą się z kolei z koniecznością zwiększenia tempa publikowania i widoczności autorów. Na tym gruncie łatwo o nadużycia

etyczne i potrzebne są narzędzia pozwalające ich unikać. **Metody badań** – W artykule analizuję rozwiązania przyjęte przez władze Uniwersytetu Łódzkiego w związku z narastającym w środowisku naukowym problemem tzw. drapieżnych czasopism i wydawców. Podstawę badania stanowią dane pozyskane od Biblioteki Uniwersytetu Łódzkiego, której pracownicy analizowali czasopisma na wniosek pracowników, doktorantów i koordynatorów dyscyplin ze swojej uczelni. Badanie obejmowało interpretację komunikatów i zarządzeń Rektora Uniwersytetu Łódzkiego oraz analizę formatki i statystyk dotyczących analiz sporządzanych przez bibliotekarzy w 2023 r. Władze uczelni podejmują próby walki z nieetycznymi praktykami publikacyjnymi. W dokumentach sygnalizują społeczności akademickiej problem drapieżnych czasopism oraz wprowadzają konieczność zasięgnięcia opinii Biblioteki UŁ co do etyczności w przypadku niektórych wniosków o nagrody za publikacje w czasopismach. Biblioteka UŁ w ciągu roku wykonała 77 analiz czasopism. **Wyniki/wnioski** – Z badania wynika, że wsparcie ze strony bibliotekarzy jest potrzebne, zgodne z zaleceniami decydentów krajowych i powinno stanowić punkt wyjścia do pogłębionej analizy czasopism. Okazuje się, że niemożliwa jest jednoznaczna ocena czasopisma bez analizy jakościowej. Rozwiązania wdrożone na Uniwersytecie Łódzkim wymagają korekty, ale mogą zostać uznane za dobrą praktykę i rozwijane.

WPROWADZENIE

Liczba prac naukowych oraz tekstów popularnonaukowych i publicystycznych, poświęconych tzw. drapieżnym praktykom publikacyjnym i szerzej pojętym nieetycznym praktykom wydawniczym, jest imponująca i stała się już przedmiotem analiz. W 2023 r. odbyła się na Uniwersytecie Jagiellońskim obrona rozprawy doktorskiej będącej tego rodzaju analizą piśmiennictwa naukowego z lat 2011-2020¹. Analogiczne badania dotyczące tekstów indeksowanych w bazie Web of Science przeprowadziły autorki artykułu *Predatory Journals: Quantitative and Qualitative Analysis of Literature Published between 2012 and 2021* opublikowanego również w 2023 r. w „Journal of Scholarly Publishing”. Co ciekawe, wynika z nich, że choć liczba publikacji na temat czasopism drapieżnych rośnie, nie zwiększa się świadomość naukowców publikujących w tego typu periodykach². Ponowne przesłedzenie pochodzenia terminu-nie-terminu „drapieżne czasopisma” i ewolucji samego pojęcia nie wydaje się tu zatem konieczne, podobnie jak przywoływanie wszystkich prac na ten temat – jest to wręcz niemożliwe³. Spośród polskich najnowszych badań warto wyróżnić na-

¹ Rozprawa autorstwa Natalii Białki dostępna w Repozytorium Uniwersytetu Jagiellońskiego (zob. Białka, 2023).

² „It is observed that unethical practices are growing in research and publications. The chronological growth in publications on the topic of predatory journals makes identifying core publications difficult. Researchers are unaware of the changing publishing patterns of predatory journals, including their characteristics and new emerging types” (Nagarkar i Khole, 2023, s. 94).

³ Problem jest referowany i opisywany w większości tekstów naukowych poświęconych nieetycz-

tomiast prace m.in. Emanuela Kulczyckiego, Franciszka Krawczyka czy Magdaleny Musiał-Karg, Łukasza Zameckiego i Joanny Rak, do których będę nawiązywać. Wciąż łączy się również badane zjawisko z otwartymi modelami publikowania⁴.

Na wstępie warto powtórzyć definicję nieetycznego publikowania, którą tak formułuje Tomasz Burdzik: „Jako nieetyczne publikowanie można określić zachowania, które naruszają normy etyczne w nauce odnoszące się do prezentowania wyników pracy badawczej. Nieetyczne publikowanie nie ogranicza się do publikacji w drapieżnych czasopismach/wydawnictwach. Aspektami nieetycznego publikowania są m.in. plagiatowanie, autoplgiatowanie, manipulowanie cytowaniami (tj. nadmierne autocytowanie w celu poprawy wskaźników bibliometrycznych), nierzetelne praktyki recenzyjne, *ghost authorship*, *ghostwriting*, publikowanie w *vanity press*” (Burdzik, 2017, s. 132).

Jak wynika z przywołanych słów, pojęcie nieetycznego publikowania jest szersze niż badane najczęściej zjawisko drapieżnych czasopism (czy wydawców lub konferencji). Obejmuje wiele zagadnień niezwiązanych *stricte* z otwartą nauką i modelami *open access* – *ghostwriting* czy plagiat wydają się wręcz lepiej rozwijać w środowisku publikacji w modelu zamkniętym, gdzie grono odbiorców jest ograniczone; otwarta nauka, w jej idealnym wydaniu, miałaby takim nieetycznym praktykom zapobiegać (zob. Brzozowska, Piestrzyński, Zatora, 2021, s. 16-17). Nadużycia ze strony wydawców czy też właścicieli firm zajmujących się produkcją wydawniczą, ale i ze strony autorów – naciskanych z jednej strony przez pracodawców, z drugiej przez grantodawców, z trzeciej zaś przez sam system organizacji nauki i szkolnictwa wyższego – sprawiły, że idea otwartej nauki wydaje się dziś wypaczona. Pojęcie czasopism drapieżnych kojarzy się więc z periodykami wydawanymi w modelach otwartych i to najczęściej one budzą wątpliwości, zarówno samych naukowców, jak i władz uczelni (zob. Kulczycki i Krawczyk, 2021).

Przedmiotem niniejszego tekstu jest analiza prób radzenia sobie z problemem nieetycznych praktyk publikacyjnych w środowisku naukowym i rozwiązań wdrażanych przez władze Uniwersytetu Łódzkiego na przestrzeni ostatniego roku (2023).

nym praktykom publikacyjnym, nie będę powielać ustaleń ich autorów. Szerzej na temat pochodzenia terminu i listy Jeffrey Bealla zob. Kulczycki, Hołowiecki, Taşkın, Krawczyk, 2021b, s. 63-66; por. Burdzik 2017, s. 133-135. Zob. też artykuł w „Nature” z 2019 r. – Grudniewicz, Moher, Cobey et al., 2019. Przyjmuję perspektywę poprzedników i posługuję się terminem „drapieżne czasopisma” (ang. *predatory journals*), zdając sobie sprawę z jego nieścisłości. Równoległe funkcjonuje określenie „agresywne praktyki wydawnicze” (ang. *aggressive publishing practices*), zob. Musiał-Karg, Zamecki, Rak, 2023.

⁴ Na temat powiązań tzw. czasopism drapieżnych i publikowania w otwartym dostępie piszą Kulczycki i Krawczyk (2021).

STANOWISKO WŁADZ UNIWERSYTETU ŁÓDZKIEGO

Ważnym głosem, prowokującym, tudzież ożywiającym debatę dotyczącą nieetycznych praktyk publikacyjnych, jest niewątpliwie *List dyrektora NCN ws. „drapieżnych czasopism”* (ang. *predatory journals*), w którym Zbigniew Błocki zapewnia, że „[...] w sytuacjach, kiedy z całą pewnością uda się ustalić, że artykuł finansowany ze środków NCN został opublikowany w czasopiśmie nieprzestrzegającym standardów oceny eksperckiej, będziemy wymagać od kierownika projektu usunięcia numeru projektu z publikacji, a w konsekwencji wykluczenia jej z raportu i zwrotu kosztów poniesionych na opublikowanie takiej pracy” (Błocki, 2018, b.s.). W dokumencie brak ścisłej definicji takiego czasopisma i opisu sposobów, w jaki Narodowe Centrum Nauki mogłoby ocenić rzetelność danej publikacji i zasadność wyboru periodyku przez autora. Podobny stopień ogólności charakteryzuje *Komunikat Rektora Uniwersytetu Łódzkiego z dnia 24.04.2023 r. w sprawie: zagrożeń płynących z publikacji w tzw. czasopismach i wydawnictwach drapieżnych (Komunikat Rektora..., 2023)*, do którego wracam w następnych akapitach. W obydwu zwraca się uwagę na istotę zjawiska i przestrzega się przed nim naukowców, opisując możliwe negatywne skutki nieetycznego i nierzetelnego publikowania wyników badań naukowych.

Warta odnotowania jest Uchwała Komisji Ewaluacji Nauki z dnia 15 kwietnia 2021 r. *w sprawie tzw. drapieżnych kanałów komunikacyjnych*, ponieważ wyraźnie wybrzmiewają w niej konieczność zweryfikowania listy punktowanych czasopism, wydawców i konferencji naukowych i postulat aktualizowania wykazów dwa razy w roku (Komisja Ewaluacji Nauki, 2021). Można wnioskować, że ministerialny wykaz czasopism naukowych nie stanowi w swojej obecnej postaci (od ukazania się Uchwały KEN wykaz nie uległ znaczącym zmianom, gdyż nie przeprowadzono analizy eksperckiej⁵) gwarancji rzetelności praktyk publikacyjnych widniejących w nim periodyków. Na ten problem zwracają uwagę naukowcy zaangażowani w organizację i reformowanie systemu nauki w Polsce, jak Aleksander Welfe, Członek Rzeczywisty PAN i profesor zatrudniony w Katedrze Modeli i Prognoz Ekonometrycznych Uniwersytetu Łódzkiego. W wywiadzie udzielonym Szymonowi Zdziebłowskiemu badacz podkreśla, że na liście liczącej ponad 30 tys. tytułów zostało „upatrzonych” kilka periodyków podejrzewanych o drapieżne praktyki, oraz że Polacy zaczęli masowo w nich publikować dopiero po tym, gdy na listę trafiły (Zdziebłowski i Welfe, 2023, b.s.)⁶. Na konieczność weryfikacji listy wska-

⁵ Stan na koniec stycznia 2024 r.

⁶ Elżbieta Gołata, prorektor Uniwersytetu Ekonomicznego w Poznaniu ds. nauki i współpracy z zagranicą, zauważa: „Opublikowana 31 lipca 2019 r. lista czasopism powstała zgodnie z procedurą opisaną w rozporządzeniu z dnia 7 listopada 2018 r. w sprawie sporządzania wykazów (Dz. U. z 2020,

zuje również, w kontekście pojawienia się Uchwały KEN, Błażej Skoczeń: „Czasopisma działające w trybie otwartego dostępu i stosujące niedozwolone praktyki wydawnicze powinny, po wnikliwej analizie i zaopiniowaniu przez ekspertów, zostać usunięte z wykazu czasopism naukowych i recenzowanych materiałów z konferencji międzynarodowych lub uzyskać obniżoną punktację” (Skoczeń, 2022, b.s.).

Władze niektórych polskich uczelni, nie czekając na rozwiązania odgórne, wprowadziły własne, w tym brak premiowania publikacji w czasopismach, których praktyki wydawnicze budzą zastrzeżenia etyczne (zob. Karwowski, 2023, b.s.). Podobna decyzja zapadła w Uniwersytecie Ekonomicznym w Poznaniu, gdzie zdecydowano o niefinansowaniu z funduszu będącego w dyspozycji prorektora ds. nauki i współpracy z zagranicą publikacji w „European Research Studies Journal” oraz w materiałach konferencyjnych IBIMA, a następnie tę listę poszerzono o czasopisma MDPI. Za wymienione publikacje nie można również otrzymać w UE nagrody rektora (Gołata, 2022, b.s.). Rozwiązanie to wydaje się radykalne, gdyż zawiera założenie, że wszystkie publikacje w czasopismach wydawanych przez Multidisciplinary Digital Publishing Institute (MDPI) noszą znamiona nieetyczności lub nierzetelności. Takie rozwiązanie nie zostało zastosowane w Uniwersytecie Łódzkim, na którym skupiam się w artykule. Władze łódzkiej uczelni przyjęły inny model postępowania, oparty na analizie poszczególnych przypadków.

Za pierwszy dokument poruszający kwestie związane z nieetycznymi praktykami publikacyjnymi na Uniwersytecie Łódzkim należy uznać Komunikat Rektora Uniwersytetu Łódzkiego z dnia 24.04.2023 r. *w sprawie: zagrożeń płynących z publikacji w tzw. czasopismach i wydawnictwach drapieżnych*. Zawiera on, podobnie jak list dyrektora Narodowego Centrum Nauki, przestrożę przed przekazywaniem wyników badań niezaufanym wydawcom, skierowaną zwłaszcza do „młodych” badaczy i ich opiekunów naukowych: „W związku z coraz częściej pojawiającą się w przestrzeni dyskusji naukowej tematyką publikowania w tzw. czasopismach i wydawnictwach drapieżnych Rektor UŁ zwraca uwagę pracowników, doktorantów oraz studentów UŁ, którzy prowadzą działalność naukową i publikacyjną, na niebezpieczeństwa płynące ze współpracy z tego rodzaju czasopismami oraz wydawnictwami” (Komunikat Rektora..., 2023, b.s.).

Rektor Elżbieta Żądzińska zwraca uwagę na konsekwencje wynikające ze współpracy z czasopismami nieprzestrzegającymi zasad etyki (możliwość utraty wyników badań, ukryte opłaty, spadek prestiżu i oceny badacza) i zachęca do konsultowania się z pracownikami Biblioteki Uniwersytetu Łódzkiego oraz do zapoznawania się z materiałami zamieszczanymi

poz. 349). Nie była pozbawiona wad, ale kolejne wersje, zamiast oczekiwanej korekty, nie tylko sankcjonowały przypadki drapieżnych czasopism, ale je wręcz umacniały przez podwyższenie punktacji” (Gołata, 2022, b.s.).

przez nich w Portalu Pracowniczym⁷: „Ocena rzetelności praktyk wydawniczych nie jest łatwa i zwykle brakuje jednoznacznych wskaźników, które pozwoliłyby określić wydawcę lub czasopismo jako potencjalnie drapieżne. W ocenie periodyków naukowych pomocą służą pracownicy Biblioteki UŁ. Ponadto zwraca się uwagę, iż w Portalu Pracowniczym UŁ, w części Baza Wiedzy, znajduje się zakładka poświęcona czasopismom drapieżnym (*Komunikat Rektora...*, 2023, b.s.)”.

Komunikat powstał po konsultacjach z dyrekcją Biblioteki Uniwersytetu Łódzkiego; pracownicy Biblioteki są odpowiedzialni za redagowanie treści dotyczących publikowania w modelach otwartych przeznaczonych dla pracowników i doktorantów. Temat nieetycznych praktyk publikacyjnych był już poruszany na Uniwersytecie Łódzkim w 2021 r., gdy ukazał się przewodnik *Publikowanie otwarte* pod redakcją właśnie zespołu Biblioteki UŁ (zob. Brzozowska, Piestrzyński, Zatora, 2021, s. 35).

Omawiany Komunikat Rektora zasygnalizował społeczności akademickiej istnienie problemu i wskazał możliwość uzyskania dodatkowych informacji. Drugim etapem, bardziej formalnym, okazało się Zarządzenie nr 145 Rektora Uniwersytetu Łódzkiego z dnia 9.08.2023 r. w sprawie: zmiany zarządzenia nr 67 Rektora UŁ z dnia 22.02.2023 r. *w sprawie określenia zasad przyznawania nagród za publikacje i patenty, finansowanych z programu „Inicjatywa doskonałości – Uczelnia Badawcza”*, ściśle związane z premiowaniem publikacji. W związku z uzyskaniem przez Uniwersytet Łódzki zwiększenia subwencji w ramach programu „Inicjatywa Doskonałości – Uczelnia Badawcza”⁸ badacze zyskali możliwość otrzymania premii za publikacje, które musiały jednak spełniać określone wymagania. Choć miesiąc przed ukazaniem się *Komunikatu Rektora...* weszło w życie Zarządzenie nr 67 Rektora Uniwersytetu Łódzkiego z dnia 22.02.2023 r. *w sprawie: określenia zasad przyznawania nagród za publikacje i patenty, finansowanych z programu „Inicjatywa doskonałości – Uczelnia Badawcza”*, finalnie związane z tematem nieetycznych praktyk publikacyjnych, w swoim pierwotnym brzmieniu nie zawierało zalecenia czy choćby sugestii zwrócenia uwagi na miejsce publikacji w kontekście etyki. Sytuację zmieniło Zarządzenie nr 145 Rektora...

⁷ Portal Pracowniczy UŁ stanowi element Multiportalu, serwisu łączącego wiele platform cyfrowych przeznaczonych dla pracowników, doktorantów i studentów UŁ, a także stronę internetową uczelni. W obrębie Portalu Pracowniczego redagowana jest *Baza wiedzy pracownika*, a w niej poradniki, informatory, aktualne komunikaty adresowane do osób zatrudnionych w UŁ. Część treści dostępna jest wyłącznie w intranecie, w tym zakładka poświęcona czasopismom drapieżnym (Biblioteka Uniwersytetu Łódzkiego, 2022).

⁸ Jak czytamy w *Polityce Naukowej Państwa*: „Podstawowym celem Rządu, instytucji działających na rzecz sektora, instytucji badawczych i uczelni jest wsparcie badaczy dążących do doskonałości naukowej [...]. Dążenie do doskonałości naukowej należy wesprzeć odpowiednimi rozwiązaniami instytucjonalnymi. Dlatego Rząd wspiera uczelnie dążące do osiągnięcia statusu uczelni badawczych, a także wybitnych badaczy prowadzących indywidualną działalność naukową, a także wyróżniające się zespoły i grupy badawcze” (MEiN, 2022, s. 10-11).

Kluczowy w kontekście niniejszego artykułu paragraf w pierwszej wersji dokumentu brzmi następująco: „Nagroda może zostać przyznana na każdymu pracownikowi, zatrudnionemu w Uniwersytecie Łódzkim, prowadzącemu w nim działalność naukową jak również uczestnikowi studiów doktoranckich lub szkoły doktorskiej, który jest: 1) autorem lub współautorem publikacji w czasopiśmie, któremu w wykazie czasopism naukowych MEiN przyznano 200 punktów, lub 2) autorem lub współautorem publikacji, której przyznano 140 punktów w wykazie czasopism naukowych MEiN i znajduje się na liście TOP10 (spełnienie łącznie obu warunków), lub 3) autorem lub współautorem monografii z poziomu II, lub 4) uzyskał patent krajowy lub międzynarodowy” (*Zarządzenie nr 67 Rektora...*, 2023, b.s.).

Po zmianie powyższy paragraf otrzymał brzmienie: „Nagroda może zostać przyznana każdemu pracownikowi, zatrudnionemu w Uniwersytecie Łódzkim, prowadzącemu w nim działalność naukową jak również uczestnikowi studiów doktoranckich lub szkoły doktorskiej, który jest: 1) autorem lub współautorem publikacji za 200 punktów, dla której podstawę do określenia punktacji stanowi ostatni, ogłoszony przez MEiN, wykaz czasopism naukowych i recenzowanych materiałów z konferencji międzynarodowych oraz wykaz wydawnictw publikujących recenzowane monografie naukowe; 2) autorem lub współautorem publikacji za 140 punktów w TOP10, dla której podstawę do określenia punktacji stanowi ostatni, ogłoszony przez MEiN, wykaz czasopism naukowych i recenzowanych materiałów z konferencji międzynarodowych oraz wykaz wydawnictw publikujących recenzowane monografie naukowe znajdujące się na liście TOP10; 3) autorem lub współautorem publikacji za 140 punktów na wniosek koordynatora dyscypliny po uwzględnieniu opinii BUŁ co do etyczności praktyk danego czasopisma; 4) autorem lub współautorem monografii z poziomu II; 5) redaktorem monografii z poziomu II; 6) współredaktorem monografii z poziomu II; 7) autorem patentu krajowego lub międzynarodowego” (*Zarządzenie nr 145 Rektora...*, 2023, b.s. [podkr. A.Z.]).

Badacze złożonego zjawiska, jakim są drapieżne czasopisma, zwracają uwagę, że na finansowanie publikacji w wydawnictwach budzących zastrzeżenia przeznaczają się olbrzymie środki finansowe, w tym na premie z funduszu na tzw. doskonałość naukową⁹. Władze Uniwersytetu Łódzkiego wprowadziły do Zarządzenia dodatkowy bufor w postaci opinii Biblioteki Uniwersytetu Łódzkiego. Co istotne, opinia dotyczy tylko tych

⁹ „Moreover, universities incentivized such publications by granting rectors’ and deans’ financial awards and extra bonuses resulting from projects designed to promote the development of scientific excellence. Public funds have been used numerous times in connection with the same article in order to get it published in a predatory journal” (Musiał-Karg, Zamecki, Rak, 2023, s. 780).

publikacji, które nie znalazły się w tzw. TOP10¹⁰ i uzyskały mniej niż 200 punktów z listy ministerialnej. Wejście w życie niniejszego dokumentu miało znaczący wpływ na działalność zespołu bibliotekarzy przygotowujących analizy czasopism na zlecenie pracowników UŁ – w drugiej połowie 2023 r. przeważają analizy wykonywane na zlecenie koordynatorów dyscyplin i autorów w związku z premiami za publikację w czasopismach z punktu trzeciego. W dalszej części artykułu przyglądam się danym zgromadzonym przez zespół Biblioteki UŁ po roku sporządzania tego rodzaju analiz.

PODSTAWA BADANIA – DANE BIBLIOTEKI UNIwersYTETU ŁÓDZKIEGO

Dane stanowiące podstawę niniejszego badania zostały mi udostępnione przez Bibliotekę Uniwersytetu Łódzkiego 17 stycznia 2024 r. i pochodzą z okresu od 1 stycznia do 31 grudnia 2023 r. obejmują:

1. Informację na temat 77 analiz czasopism pod kątem nieetycznych praktyk publikacyjnych, w tym: tytuł czasopisma, numer ISSN/E-ISSN czasopisma, wydawcę, imię i nazwisko osoby zlecającej analizę (pracownika lub doktoranta Uniwersytetu Łódzkiego), afiliację osoby zlecającej analizę, datę wykonania analizy oraz uwagi (przede wszystkim wskazanie celu analizy, jeśli zlecenie pochodziło od koordynatora dyscypliny, a nie od autora artykułu).

2. Formatkę wyjściową służącą pracownikom Biblioteki UŁ do sporządzania analiz.

Analizy były zlecane zarówno przez pracowników UŁ, jak i niezatrudnionych doktorantów. Analizy związane z premiami za publikację i patenty finansowanymi z programu „Inicjatywa Doskonałości – Uczelnia Badawcza” (IDUB) były zlecane zarówno przez koordynatorów dyscyplin, jak i przez samych zainteresowanych pracowników, zależnie od przyjętej przez władze danego wydziału polityki.

Analizy sporządzał zespół bibliotekarzy z Oddziału Informacji Naukowej i Analiz Bibliometrycznych Biblioteki UŁ – osoby specjalizujące się w analizach bibliometrycznych i zajmujące się na co dzień zagadnieniami związanymi z otwartą nauką (łącznie czterech pracowników).

¹⁰ To znaczy w górnym decylnym wskaźniku cytawalności CiteScore (Top 10% – CiteScore Percentile). CiteScore to wskaźnik obliczany na podstawie danych z bazy Scopus, wprowadziła go firma Elsevier w 2016 r. jako alternatywę dla powszechnie stosowanego JCR (Journal Citation Reports), rankingu cytawalności czasopism tworzonego przez Clarivate Analytics.

ANALIZY CZASOPISM NAUKOWYCH – FORMATKA

„W odpowiedzi na zapytania pracowników i doktorantów UŁ dotyczące konkretnych czasopism naukowych Biblioteka UŁ przesyła podstawowe informacje na temat praktyk publikacyjnych i statystyk prezentowanych przez dane czasopismo. Informacje te mogą pomóc w zorientowaniu się w polityce wydawcy (format *open access*, opłaty, dostęp do treści), widoczności czasopisma (indeksacja w bazach danych, wskaźniki bibliometryczne, udostępnianie plików, identyfikatory danych), przejrzystości strony internetowej czasopisma i jego polityki publikacyjnej (statystyki dotyczące czasu oczekiwania na recenzję i liczby artykułów/numerów, informacje o zespole redakcyjnym i recenzentach)” (Biblioteka Uniwersytetu Łódzkiego, 2022, b.s.).

Formatka, na podstawie której zespół Biblioteki UŁ sporządzał analizy czasopism, została zaprezentowana podczas wystąpienia na Uniwersytecie Ekonomicznym we Wrocławiu i stanowi zbiór najważniejszych informacji o danym periodyku (zob. Gołuchowska i Zatora, 2023). Ich wybór pokrywa się ze wskazaniami zawartymi w publikacjach na temat czasopism drapieżnych czy w liście dyrektora Narodowego Centrum Nauki¹¹.

Lista pytań, na które badacz aplikujący do danego czasopisma, powinien sobie odpowiedzieć, jest coraz dłuższa. O ile jeszcze kilka lat temu wykrycie potencjalnego drapieżnego wydawcy było dość łatwe, obecnie coraz trudniej wskazać cechy czy symptomy odróżniające go od zaufanych wydawców. W 2018 r. wymieniano takie niepokojące sygnały, jak: błędy ortograficzne i gramatyczne na stronie internetowej czasopisma, używanie nielicencjonowanych ilustracji, zbyt niskie (lub zbyt wysokie) opłaty za publikację czy brak przejrzystości opisanego procesu recenzji (zob. Rychlik i Theus, 2018, s. 165-166), a w 2017 r. Tomasz Burdzik pisał, że „[d]rapieżne czasopisma nie figurują w wiarygodnych bazach indeksacyjnych, takich jak Web of Science (WoS), Scopus, MEDLINE” (Burdzik, 2017, s. 144). Również Małgorzata Rychlik i Monika Theus podkreślały: „[...] czasopisma drapieżne nie są indeksowane w żadnej z uznanych bibliometryczno-bibliograficznych baz danych” (Rychlik i Theus, 2018, s. 166). O tym, jak wiele się zmieniło, świadczą wyniki badań opublikowane w 2021 r., dotyczące m.in. sztucznego zwiększania liczby cytowań¹². Ana-

¹¹ „[P]rzed wysłaniem artykułu warto zwrócić uwagę na skład zespołu redakcyjnego (czy są to osoby rozpoznawalne w danej dziedzinie, pochodzące z dobrych ośrodków naukowych) oraz na opis systemu recenzowania (*single-blind*, *double-blind peer-review* lub też inny)” (Blocki, 2018, b.s.). Por. popularne narzędzie online: *Think. Check. Submit. Identify trusted publishers for your research* (2024).

¹² „[U]waża się, że większa liczba cytowań świadczy o większym prestiżu. Stwarza to jednak przestrzeń do nowego rodzaju manipulacji. Niektórzy autorzy i czasopisma używają autocytoowań jako strategii zwiększania własnej widoczności, ponieważ pierwsze autocytoowania odgrywają ważną rolę w dalszym cytowaniu pracy w literaturze. Innego rodzaju manipulacjami są wymuszane cytowania wymagane przez redaktorów lub recenzentów, nadmierne autocytoowania i problemy związane ze sterowaniem cytowaniami. Te wszystkie strategie manipulacji sprawiają, że metryki tracą na znacze-

liza przygotowana dziś wyłącznie na podstawie baz bibliometryczno-bibliograficznych nie daje pełnego obrazu. Konieczne wydaje się dodatkowe przeanalizowanie praktyk publikacyjnych wydawcy i pogłębiona analiza strony internetowej czasopisma. Sama analiza bibliometryczna w omawianych przypadkach była ponadto przeprowadzana z uwzględnieniem całego okresu istnienia danego periodyku, co pozwalało zaobserwować rozwój czasopisma – wskaźniki dotyczące liczby publikowanych treści, autorów i cytowań.

Usługa analizowania czasopism pod kątem stosowania nieetycznych praktyk publikacyjnych została wprowadzona w Uniwersytecie Łódzkim pod koniec 2022 r., a 2023 r. był pierwszym pełnym rokiem jej realizacji. W ciągu tego roku kształtowała się też formatka wyjściowa – początkowo przesyłano wnioskodawcom zestawienia bibliometryczne wraz z krótkim komentarzem, lecz po konsultacjach w zespole zmieniono formułę analizy na tę przedstawioną w prezentacji (zob. Gołuchowska i Zatora, 2023).

ANALIZY CZASOPISM NAUKOWYCH – STATYSTYKI ANALIZ

W 2023 r. zespół Biblioteki UŁ sporządził 77 analiz, przy czym nie we wszystkich możliwe było zastosowanie tych samych kryteriów opisu, np. w przypadku periodyków nieindeksowanych w bazach Scopus i Web of Science, na podstawie których przygotowywano część bibliometryczną analizy, ograniczano się do elementów niebibliometrycznych i niemierzalnych maszynowo. Przeanalizowano łącznie 62 czasopisma naukowe – polskie i zagraniczne – a ich wykaz przedstawia tabela 1.

Najczęściej analizowanym czasopismem był „International Journal of Environmental Research and Public Health” (MDPI) – cztery analizy na przestrzeni roku. Po trzy analizy wykonano dla czasopism: „International Journal of Molecular Sciences” (MDPI), „Materials” (MDPI), „Molecules” (MDPI) oraz „Sustainability” (MDPI).

Tabela 2 przedstawia wykaz wydawców wraz z liczbą przeprowadzonych analiz dotyczących wydawanych przez nich czasopism. Liczba analiz dotyczących Multidisciplinary Digital Publishing Institute stanowi 44% wszystkich analiz wykonanych w 2023 r. – zlecono analizę aż 22 periodyków tego wydawcy. Zestawienie wydawców i liczbę czasopism, dla których przeprowadzono analizy, przedstawia Wykres 1, w którym uwzględniono wydawców reprezentujących więcej niż jedno badane czasopismo.

Wykres 2 przedstawia z kolei udział procentowy polskich i zagranicznych wydawców wśród wydawców reprezentujących analizowane czasopisma.

niu, ponieważ łatwo jest je ogrywać” (Kulczycki, Hołowiecki, Taşkin, Krawczyk, 2021b, s. 63). Por. Kulczycki, Hołowiecki, Taşkin, Krawczyk, 2021a.

Tabela 1. Zestawienie wszystkich unikatowych czasopism, których dotyczyły zapytania skierowane do Biblioteki UŁ, w porządku alfabetycznym

Tytuł czasopisma	ISSN E-ISSN
1	2
Agriculture	2077-0472
Antioxidants	2076-3921
Applied Sciences	2076-3417
Archives of Psychiatry and Psychotherapy	1509-2046
Arts	2076-0752
Behavioral Sciences	2076-328X
Białostockie Studia Prawnicze	1689-7404
Biology	2079-7737
Dutch Crossing: Journal of Low Countries Studies	0309-6564
Economic Annals XXI	1728-6220
Economies	2227-7099
Energies	1996-1073
Farmacja Polska	0014-8261
Frontiers in Neurology	1664-2295
Frontiers in Neuroscience	1662-453X
Frontiers in Nutrition	2296-861X
GEMA Online® Journal of Language Studies	1675-8021
Health Psychology Report	2353-5571
Historia Slavorum Occidentis	2084-1213
International Journal of Conservation Science	2067-533X
International Journal of Environmental Research and Public Health	1660-4601
International Journal of Molecular Sciences	1422-0067
ISPRS International Journal of Geo-Information	2220-9964
Journal of Clinical Medicine	2077-0383
Journal of High Energy Astrophysics	2214-4048
Journal of Risk and Financial Management	1911-8074
Journal of Theoretical and Applied Electronic Commerce Research	0718-1876
Kwartalnik Prawa Podatkowego	1509-877X
Land	2073-445X
Language & Communication	1873-3395
Lege Artis	2453-8035
Materials	1996-1944
Molecules	1420-3049
Monthly Notices of the Royal Astronomical Society	0035-8711
Myśl Polityczna. Political Thought	2658-2295
Nieruchomości@. Kwartalnik Ministerstwa Sprawiedliwości	2657-8247

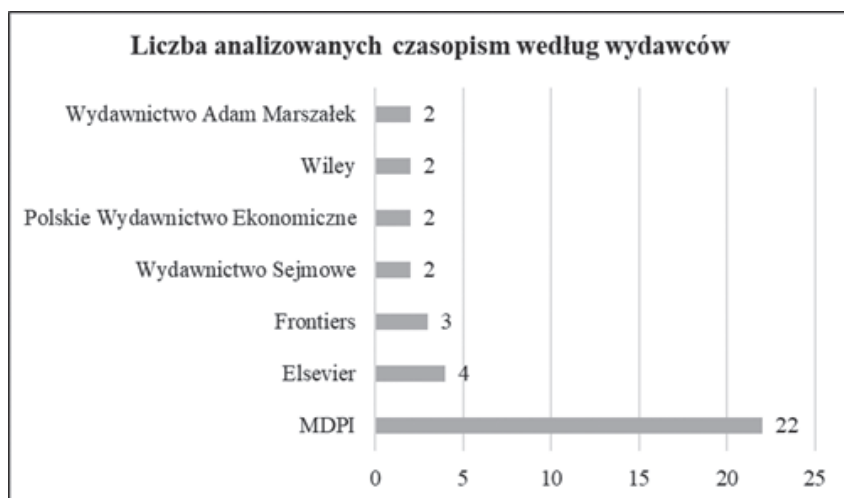
1	2
Nuclear Physics B	0550-3213
Otolaryngologia Polska Polish Journal of Otolaryngology	0030-6657
Państwo i Prawo	0031-0980
People and Nature	2575-8314
PLOS ONE	1932-6203
Praca i Zabezpieczenie Społeczne	0032-6186
Przegląd Biblioteczny	0033-202X
Przegląd Prawa Konstytucyjnego	2082-1212
Przegląd Sejmowy	1230-5502
Przegląd Ustawodawstwa Gospodarczego	0137-5490
Res Rhetorica	2392-3113
Resources Policy	0301-4207
Risks	2227-9091
Rocznik Historii Prasy Polskiej	1509-1074
Soft Matter Journal	1744-6848
Studia Iuridica	0137-4346
Studia Politologiczne	1640-8888
Studies in Logic, Grammar and Rhetoric	0860-150X
Sustainability	2071-1050
Sustainable Development	1099-1719
Symmetry	2073-8994
The XLinguae Journal	2453-711X
US-China Law Review	1548-6605
Vaccines	2076-393X
Vox Patrum	0860-9411
Water	2073-4441

Źródło: Biblioteka Uniwersytetu Łódzkiego.

Tabela 2. Zestawienie wszystkich wydawców i liczba wykonanych analiz w porządku od największej liczby analiz dla danego wydawcy

Wydawca	Liczba analiz
MDPI	34
Elsevier	5
Frontiers	3
Polskie Wydawnictwo Ekonomiczne	2
Public Library of Science	2
The John Paul II Catholic University of Lublin	2
Wiley	2
Wydawnictwo Adam Marszałek	2
Wydawnictwo Sejmowe	2
Alexandru Ioan Cuza University Publishing House	1
David Publishing Company	1
De Gruyter Poland	1
Dom Wydawniczy ELIPSA	1
Index Copernicus	1
Institute of Society Transformation	1
Komitet Nauk Prawnych Polskiej Akademii Nauk	1
Ministerstwo Sprawiedliwości	1
Oxford University Press	1
Polish Psychiatric Association	1
Polska Akademia Nauk Oddział w Krakowie Komisja Prasoznawcza; Uniwersytet Pedagogiczny im. Komisji Edukacji Narodowej w Krakowie	1
Polskie Towarzystwo Farmaceutyczne	1
Polskie Towarzystwo Retoryczne	1
Royal Society of Chemistry	1
Slovenská Vzdelávacia a Obstarávacia s.r.o.	1
Stowarzyszenie Bibliotekarzy Polskich	1
Taylor and Francis Group Routledge	1
Termedia	1
Universiti Kebangsaan Malaysia Press	1
University of SS Cyril and Methodius in Trnava	1
Wydawnictwa Uniwersytetu Warszawskiego	1
Wydawnictwo Uniwersytetu Łódzkiego	1
Wydział Prawa Uniwersytetu w Białymstoku	1

Źródło: Biblioteka Uniwersytetu Łódzkiego

Wykres 1. Liczba wydawców i liczba unikatowych czasopism, dla których przeprowadzono analizę w 2023 r. Uwzględniono wydawców reprezentujących na liście więcej niż jedno czasopismo. Oprac. na podstawie danych dostarczonych przez Bibliotekę Uniwersytetu Łódzkiego.

Wykres 2. Procentowy udział polskich i zagranicznych wydawców reprezentujących analizowane czasopisma. Dane według liczby analizowanych unikatowych czasopism. Oprac. na podstawie danych dostarczonych przez Bibliotekę Uniwersytetu Łódzkiego.

Istotne dla wyników tego badania jest cytowane już Zarządzenie nr 145 Rektora Uniwersytetu Łódzkiego... z sierpnia 2023 r., które zobligowało koordynatorów dyscyplin do nawiązania kontaktu – pośrednio lub bezpośrednio – z Biblioteką UŁ. W związku z premiami za publikacje w ramach programu IDUB zlecono 32 analizy czasopism. Co ważne, przeważają analizy dotyczące czasopism polskich wydawców, w tym takich pozostających niemal poza podejrzeniem o nieetyczność, niekomercyjnych, jak m.in. wydawnictw instytutów Polskiej Akademii Nauk, Wydawnictwo

Sejmowe czy wydawnictwa uniwersyteckie, w tym Wydawnictwo Uniwersytetu Łódzkiego, a więc jednostka macierzystej uczelni autorki.

Po eliminacji ze zbioru danych analiz dotyczących premii IDUB zostało 45 analiz, które można określić jako „profilaktyczne” – zleconych przez pracowników naukowych lub doktorantów rozważających wybór danego czasopisma jako miejsca publikacji wyników swoich badań. Spośród tych analiz 31 dotyczy czasopism MDPI, co stanowi niemal 70% całego zbioru.

WNIOSKI

Zainteresowanie analizami czasopism wydawanych przez Multidisciplinary Digital Publishing Institute ze strony pracowników i doktorantów Uniwersytetu Łódzkiego bez wątpienia jest związane po pierwsze, z opiniami środowiska naukowego na temat tego wydawcy, po drugie, z intensywną kampanią promocyjną szwajcarskiej firmy, po trzecie zaś z dużą liczbą publikacji afiliowanych do UŁ, które ukazały się w poprzednich latach¹³. Jak słusznie zauważają Anna Książczak-Gronowska i Maja Bogajczyk, Uniwersytet Łódzki partycypuje w indywidualnym programie publikowania otwartego (Institutional Open Access Program) pozwalającym publikować pracownikom uczelni w czasopismach MDPI z 10% zniżką (Książczak-Gronowska i Bogajczyk, 2022, b.s.)¹⁴. Umowy z wydawcą są odnawiane od jesieni 2019 r., w 2023 r. władze UŁ podpisały umowę na kolejny rok. *Article Processing Charge* (APC) w przypadku czasopism MPDI analizowanych najczęściej to średni koszt rządu 2500-2700 franków szwajcarskich za jeden artykuł, a wysokość zniżki w ramach programu IOAP bywa mniej korzystną ofertą niż te, jakie autorzy otrzymują indywidualnie w trakcie współpracy z wydawcą. Koszt publikacji artykułu w otwartym dostępie u innych wydawców komercyjnych jest porównywalny – kryterium „szokująco wysokich opłat”, o których pisano w kontekście drapieżnych czasopism, nie wydaje się dziś aktualne, skoro wydawcy informują o opłatach rządu 3500 dolarów czy 2500 funtów brytyjskich. Różnice zaczynają się spłaszczać. Maria Matusiewicz z Uniwersytetu Gdańskiego zauważa ponadto, że w sytuacji, gdy nieefektywność uznanych wydawców wpływa na znaczne wydłużenie procesu publikacyjnego, piętnowanie MDPI nie przynosi polskim naukowcom korzyści i nie warto zniechęcać ich do powierzania wyników swoich badań właśnie temu wydawcy – zwłaszcza jeśli uczelniom zależy na dobrych lokatach w światowych rankingach (Matusiewicz, 2022, b.s.).

¹³ W 2022 r. ukazały się w MDPI 294 publikacje afiliowane do Uniwersytetu Łódzkiego. Dane na podstawie baz Scopus i Web of Science, stan baz na 31.01.2024 roku – wyniki wyszukiwania w obu bazach dają ten sam wynik.

¹⁴ W programie uczestniczy 820 instytucji z całego świata, <https://www.mdpi.com/ioap> [dostęp: 31.01.2024].

Nastawienie na (g)rywalizację w nauce wiąże się z rozwojem jej mierzalności (zob. Kulczycki, 2023). Strategia publikacyjna MDPI stanowi przykład tego, jak szybko rozwijająca się firma dostosowuje się do dynamicznej rzeczywistości – możliwość przyspieszenia procesu recenzji i wydania tekstu naukowego jest wyjściem naprzeciw oczekiwaniom badaczy, którym zależy na zapełnianiu slotów przed ewaluacją. Coraz więcej wydawców oferuje przyspieszenie procesu recenzji za dodatkową opłatą, co może, ale nie musi być niepokojącym sygnałem świadczącym o nietetycznych praktykach w danym czasopiśmie. Powstają prace będące analizą narzędzi perswazyjnych stosowanych przez redaktorów i wydawców uznawanych za drapieżnych (zob. Dadkhah, Majed Raja, Raof Memon, et al., 2023; Livas i Delli, 2023), jednak tego rodzaju badania muszą opierać się na dostępnych danych – trudniej przewidzieć, jakie nowe formy rekrutowania autorów pojawią się na rynku wydawnictw naukowych w przyszłości.

Analiza czasopisma powinna być więc wielowymiarowa, brać pod uwagę ewoluujące modele biznesowe, ale przede wszystkim stanowić punkt wyjścia do oceny merytorycznej, jakiej może dokonać tylko specjalista – badacz zainteresowany tematyką reprezentowaną przez dane czasopismo, ekspert w danej dyscyplinie czy uważny i kompetentny czytelnik publikowanych treści. Rozwijane wciąż narzędzia cyfrowe, takie jak *Think. Check. Submit.*, pomagają dokonać wstępnej oceny czasopisma czy wydawcy, nie są doskonałe, ale skłaniają do refleksji i przyjrzenia się praktykom publikacyjnym (zob. Boukacem-Zeghmouri, 2023). Podobnym „narzędziem” wydaje się formatka wyjściowa stosowana przez bibliotekarzy z Uniwersytetu Łódzkiego – zadaje podstawowe pytania na temat czasopisma i jego rozwoju w ostatnich latach, a zespół sporządzający analizę szuka na nie odpowiedzi, wykonując tę samą pracę, którą mógłby wykonać badacz, czyli potencjalny autor zainteresowany publikacją. Jest to forma wsparcia dla pracowników i doktorantów, mogąca odciążać ich na początku poszukiwania miejsca publikacji wyników badań. Biblioteka UŁ nie może udzielić jednoznacznej odpowiedzi na pytanie „Czy to czasopismo jest drapieżne?”, ponieważ nie ma jasnych kryteriów ani doskonałych metod badania zjawiska „drapieżności” w nauce i, jak wspomniano wcześniej, przybiera ono coraz to nowe formy. Sugestia ze strony bibliotekarzy, że warto dokładniej przyjrzeć się danemu periodykowi i zasięgnąć opinii środowiska naukowego, może i powinna skłonić naukowca do dokonania pogłębionej analizy treści i praktyk stosowanych przez wydawcę. W przypadku kilku analizowanych czasopism możliwy był kontakt z redaktorami, recenzentami lub autorami z Polski współpracującymi z danym wydawcą i taką ścieżkę rekomendowali bibliotekarze. Najczęściej, w wątpliwych przypadkach, możliwe było też znalezienie innego czasopisma zapewniającego tę samą liczbę punktów i mającego podobne lub

lepsze parametry niż pierwotnie wskazane przez osobę zlecającą analizę, a przy tym niewzbudzającego podejrzeń dotyczących etyki.

Liczba analiz niezwiązanych z premiami grantowymi nie jest wysoka (45), jeśli wziąć pod uwagę roczną liczbę publikacji afiliowanych do Uniwersytetu Łódzkiego. Wewnętrzny Uczelniany System Informacji o Osiągnięciach wykazuje ponad 3500 publikacji z 2023 r., z czego ponad połowa to publikacje oznaczone jako „open access”¹⁵. Usługa zaproponowana przez Bibliotekę UŁ działa jednak od niedawna i można zakładać, że zainteresowanie nią wzrośnie, o ile wzrośnie zaangażowanie władz uczelni w edukowanie pracowników i doktorantów w tematykę otwartej nauki i zagrożeń płynących ze współpracy z wydawcami stosującymi nieetyczne praktyki. Podobne wsparcie zapewniają również inne polskie uczelnie, m.in. Uniwersytet im. Adama Mickiewicza w Poznaniu¹⁶.

Wydaje się niezwykle ważne, by działać profilaktycznie, a nie *post factum* – weryfikacja już opublikowanych prac, za które mają zostać przyznane nagrody, jak wynika z Zarządzenia nr 145 Rektora..., właściwie nie przynosi badaczom korzyści. Taki zapis (ocena praktyk publikacyjnych czasopisma) może działać jako przestroga i jest zasadny, jednak w świetle aktualnych badań (zob. Kulczycki, Hołowiecki, Taşkın, Krawczyk, 2021b; Zoccali i Mallamaci, 2023) trudno uznać za uzasadnione założenie, że czasopismo mające 200 punktów według wykazu ministerialnego pozostaje poza podejrzaniem o nieetyczność, albo że obecność w tzw. TOP10 gwarantuje bezpieczeństwo. Ponadto bibliotekarze nie mają wypracowanych narzędzi, które pozwoliłyby jednoznacznie odrzucić daną publikację zgłoszoną do nagrody, nawet jeśli polityka wydawcy z jakiegoś powodu wzbudza wątpliwości. Takich narzędzi nie ma praktycznie całe środowisko naukowe, a dyskusje nie gasną.

Przypadek Uniwersytetu Łódzkiego pokazuje, iż naukowcy potrzebują wsparcia, choćby ze strony środowiska bibliotekarzy, które – począwszy od Jeffreya Bealla – podnosi swoje kompetencje w zakresie otwartej nauki i związanych z nią korzyści i zagrożeń, przyglądając się również zagadnieniu drapieżnych czasopism. Analiza danych zgromadzonych przez Bibliotekę Uniwersytetu Łódzkiego na przestrzeni 2023 r. oraz dokumentów wydanych przez Rektora UŁ pozwala też stwierdzić, że władze uczelni dostrzegają problem i szukają rozwiązań, wciąż brakuje jednak skutecznej komunikacji z pracownikami i koordynatorami dyscyplin. Wypracowanie modelu, w którym badacze znają ścieżkę postępowania i podejmują próby zasięgnięcia informacji przed złożeniem artykułu do nieznanego

¹⁵ Dane na podstawie Uczelnianego Systemu Informacji o Osiągnięciach Uniwersytetu Łódzkiego, stan bazy na dzień 30.01.2024 r.

¹⁶ „[N]a UAM doktoranci są proszeni o wskazanie trzech tytułów, w których chcieliby opublikować swój pierwszy artykuł. Potem bibliotekarze weryfikują z nimi listę i tłumaczą, które tytuły są kontrowersyjne” (Książczak-Gronowska i Bogajczyk, 2022, b.s.).

czasopisma, pozwoliłoby uniknąć konieczności zajmowania się przypadkami pozostającymi poza podejrzeniem o praktyki nieetyczne czy wręcz noszące znamiona cyberprzestępczości.

BIBLIOGRAFIA

- Białka, N. (2023). *Analiza bibliometryczna piśmiennictwa na temat drapieżnych czasopism i wydawnictw za lata 2011-2020* [rozprawa doktorska], Repozytorium Uniwersytetu Jagiellońskiego. <https://ruj.uj.edu.pl/xmlui/handle/item/321651>.
- Blocki, Z. (2018). *List dyrektora NCN ws. „drapieżnych czasopism” (predatory journals)*, Narodowe Centrum Nauki. <https://ncn.gov.pl/aktualnosci/2018-09-21-list-dyrektora-ncn-predatory-journals> [dostęp: 18.01.2024].
- Boukacem-Zeghmouri, Ch. (2023). Predatory journals entrap unsuspecting scientists. Here's how universities can support researchers. *Nature* 620, 469. <https://doi.org/10.1038/d41586-023-02553-1>.
- Biblioteka Uniwersytetu Łódzkiego (2022). *Drapieżne czasopisma* [materiały dla pracowników i doktorantów Uniwersytetu Łódzkiego dostępne w intranecie]. <https://pp.uni.lodz.pl/index.php/intranet/scms/portal/page?portalId=21&pageId=603> [dostęp: 28.02.2024].
- Brzozowska, A., Piestrzyński, T., Zatora, A. (2021). *Publikowanie otwarte. Praktyczny przewodnik dla badaczy*. Biblioteka Uniwersytetu Łódzkiego. <http://hdl.handle.net/11089/47541>.
- Burdzik, T. (2017). Drapieżne czasopisma jako przykład nieetycznego publikowania. *Filozofia i Nauka. Studia filozoficzne i interdyscyplinarne*, 5. https://figshare.com/articles/journal_contribution/Drapie_ne_czasopisma_jako_przyk_ad_nieetycznego_publicowania/5155939.
- Dadkhah, M., Majed Raja, A., Raoof Memon, A. et al. (2023). A Toolkit for Detecting Fallacious Calls for Papers from Potential Predatory Journals. *Advanced Pharmaceutical Bulletin*, 13(4). <https://doi.org/10.34172/apb.2023.068>.
- Gołata, E. (2022). Szybko, łatwo, drogo! *Forum Akademickie*, 4. <https://miesiecznik.forumakademickie.pl/czasopisma/fa-4-2022/szybko-latwo-drogo-%E2%80%A9/> [dostęp: 22.01.2024].
- Gołuchowska, M., Zatora, A. (2023). *Polowanie na drapieżniki. Jak bibliotekarze mogą wspierać autorów w wyborze miejsca publikacji?* [materiały pokonferencyjne], 3. Forum Dobrych Praktyk, 25 września, Wrocław. <http://hdl.handle.net/11089/50210>.
- Grudniewicz, A., Moher, D., Cobey, K. et al. (2019). Predatory journals: no definition, no defence. *Nature*, 576. <https://doi.org/10.1038/d41586-019-03759-y>.
- Karwowski, M. (2023). Publikuj i płac. *Forum Akademickie*, 30 czerwca. <https://forumakademickie.pl/badania/publikuj-i-plac/> [dostęp: 22.01.2024].
- Komisja Ewaluacji Nauki (2021). *Uchwała Komisji Ewaluacji Nauki z dnia 15 kwietnia 2021 r. w sprawie tzw. drapieżnych kanałów komunikacyjnych*. <https://amu.pan.pl/wp-content/uploads/2022/03/Zal.-23-2021-04-15-Uchwala-KEN-2021-w-sprawie-czasopism-drapieznych.pdf> [dostęp: 22.01.2024].
- Komunikat Rektora Uniwersytetu Łódzkiego z dnia 24.04.2023 r. w sprawie: zagrożeń płynących z publikacji w tzw. czasopismach i wydawnictwach drapieżnych (2023),

- Baza Aktów Wewnętrznych Uniwersytetu Łódzkiego, <https://baw.uni.lodz.pl/d/55607/5/> [dostęp: 18.01.2024].
- Książczak-Gronowska, A., Bogajczyk, M. (2022). *Polskie publikacje w czasopismach MDPI – czy to na pewno sukces?* Biblioteka Uniwersytetu Warszawskiego. <https://buwlog.uw.edu.pl/polskie-publikacje-w-czasopismach-mdpi-czy-to-na-pewno-sukces/> [dostęp 28.02.2024].
- Kulczycki, E. (2023). *The Evaluation Game. How Publication Metrics Shape Scholarly Communication*. Cambridge University Press.
- Kulczycki, E., Hołowiecki, M., Taşkın, Z., Krawczyk, F. (2021a). Citation patterns between impact-factor and questionable journals. *Scientometrics*, 126. <https://doi.org/10.1007/s11192-021-04121-8>.
- Kulczycki, E., Hołowiecki, M., Taşkın, Z., Krawczyk, F. (2021b). Drapieżne czasopisma są legitymizowane przez artykuły w czasopismach z impact factor. *Ruch Prawniczy, Ekonomiczny i Socjologiczny*, 83(2). <https://doi.org/10.14746/rpeis.2021.83.2.5>.
- Kulczycki, E., Krawczyk, F. (2021). How is open access accused of being predatory? The impact of Beall's lists of predatory journals on academic publishing. *The Journal of Academic Librarianship*, 47(2). <https://doi.org/10.1016/j.acalib.2020.102271>.
- Livas, Ch., Delli, K. (2023). „Dear Doctor, greetings of the day!”: A 1-year observational study of presumed predatory journal invitations. *Progress in Orthodontics*, 24(21). <https://doi.org/10.1186/s40510-023-00471-6>.
- Matusiewicz, M. (2022). Praktyki redakcyjne: Elsevier, Springer, MDPI, PTG. *Forum Akademickie*, 10. <https://miesiecznik.forumakademickie.pl/czasopisma/fa-10-2022/praktyki-redakcyjne-%e2%80%a8elsevier-springer-mdpi-ptg-%e2%80%a9/> [dostęp: 29.01.2024].
- Ministerstwo Edukacji i Nauki [MEiN] (2022). *Polityka Naukowa Państwa*. <https://www.gov.pl/attachment/c47d37f9-eaab-4701-adce-84cf7585013e> [dostęp: 18.01.2024].
- Musiał-Karg, M., Zamecki, Ł., Rak, J. (2023). Debate: Publish or perish? How legal regulations affect scholars' publishing strategies and the spending of public funds by universities. *Public Money & Management*, 43(8). <https://doi.org/10.1080/09540962.2023.2213920>.
- Nagarkar, S., Khole, S. (2023). Predatory Journals: Quantitative and Qualitative Analysis of Literature Published between 2012 and 2021. *Journal of Scholarly Publishing*, 54(1). <https://doi.org/10.3138/jsp-2022-0005>.
- Oviedo-García, M.Á. (2021). Journal citation reports and the definition of a predatory journal: The case of the Multidisciplinary Digital Publishing Institute (MDPI). *Research Evaluation*, 30(2). <https://doi.org/10.1093/reseval/rvab020> [korekta artykułu: <https://doi.org/10.1093/reseval/rvad014>].
- Rychlik, M., Theus, M. (2018). Otwarty dostęp do piśmiennictwa naukowego. Przegląd funkcjonujących form – legalnych i nielegalnych. *Biblioteka*, 22(31). <https://doi.org/10.14746/b.2018.22.9>.
- Skoczeń, B. (2022). Reguły, kryteria i procedury do rozporządzenia. *Forum Akademickie*, 12. <https://miesiecznik.forumakademickie.pl/czasopisma/fa-12-2022/tytul-artykulu/> [dostęp: 22.01.2024].

- Szczepaniak, J. (2023). MDPI – problem bez rozwiązania?. *Forum Akademickie*, 26 maja. <https://forumakademickie.pl/wokol-nauki/mdpi-problem-bez-rozwiazania/> [dostęp: 19.01.2024].
- Think. Check. Submit. Identify trusted publishers for your research (2024). <https://thinkchecksubmit.org/> [dostęp: 4.03.2024].
- Zarządzenie nr 67 Rektora Uniwersytetu Łódzkiego z dnia 22.02.2023 r. w sprawie: określenia zasad przyznawania nagród za publikacje i patenty, finansowanych z programu „Inicjatywa doskonałości – Uczelnia Badawcza” (2023), Baza Aktów Wewnętrznych Uniwersytetu Łódzkiego, <https://baw.uni.lodz.pl/d/55353/5/> [dostęp: 18.01.2024].
- Zarządzenie nr 145 Rektora Uniwersytetu Łódzkiego z dnia 9.08.2023 r. w sprawie: zmiany zarządzenia nr 67 Rektora UŁ z dnia 22.02.2023 r. w sprawie określenia zasad przyznawania nagród za publikacje i patenty, finansowanych z programu „Inicjatywa doskonałości – Uczelnia Badawcza” (2023), Baza Aktów Wewnętrznych Uniwersytetu Łódzkiego, <https://baw.uni.lodz.pl/d/55971/5/> [dostęp: 18.01.2024].
- Zdziebłowski, Sz., Welfe, A. (2023). Prof. Welfe: polscy naukowcy wydają miliony złotych na publikowanie w pismach, które naukowe są tylko z nazwy [wywiad]. *Nauka w Polsce*. <https://naukawpolsce.pl/aktualnosci/news%2C95192%2C-prof-welfe-polscy-naukowcy-wydaja-miliony-zlotych-na-publikowanie-w-pismach> [dostęp: 18.01.2024].
- Zoccali, C., Mallamaci, F. (2023). The changing landscape of scientific communication: open access, predatory journals and the near future. *Journal of Nephrology*, 36. <https://doi.org/10.1007/s40620-023-01702-z>.

Artykuł w wersji poprawionej wpłynął do Redakcji 14 czerwca 2024 r.

ANNA ZATORA

Łódź University

Faculty of Philology, Institute of Contemporary Culture, Department of Literary Theory

e-mail: anna.zatora@lib.uni.lodz.pl

ORCID 0000-0003-4597-5568

THE ROLE OF LIBRARIANS IN UNIVERSITY EFFORTS TO ADDRESS UNETHICAL PUBLISHING PRACTICES: CASE STUDY OF SOLUTIONS IMPLEMENTED AT THE UNIVERSITY OF ŁÓDŹ

KEYWORDS: Predatory journals. Predatory publishers. Unethical publishing practices. Scientific journals. University of Łódź.

ABSTRACT: **Thesis/Objective** – The development of scholarly communication and open access publishing has led to the rise of various business models adopted by publishers,

including aggressive and unethical publishing practices. Changes in the evaluation system of Polish science have increased the need for faster publishing rates and greater visibility for authors. This environment is ripe for ethical abuses and as such requires the use of some preventative tools. **Research methods** – The article examines the solutions adopted by the University of Łódź in response to the growing issue of so-called predatory journals and predatory publishers within the academic community. The study is based on the data provided by the University of Łódź Library, whose staff analyzed afore-mentioned journals at the request of university employees, doctoral students, and scientific discipline coordinators. The research involved an interpretation of the messages and directives issued by the Rector of the University of Łódź, as well as an analysis of the forms and statistics related to the journal assessments conducted by librarians in 2023. The university administration is making efforts to combat unethical publishing practices, highlighting in various documents the issue of predatory journals to the academic community and introducing the requirement for the opinion of the Library on the ethicality of some applications for awards granted in return for publishing activity. Over the course of one year, the University of Łódź Library conducted 77 journal analyses. **Results/Conclusions** – The study concludes that there is a need for some support from librarians – such support aligns with the recommendations of national decision-makers, and it should serve as a starting point for in-depth journal analysis. It also shows that it is impossible to deliver a definitive evaluation of a journal without qualitative analysis. The solutions implemented at the University of Łódź require refinement but, considered good practice, they could be further developed.